

WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG • цена 5 лв. • ДЕКЕМВРИ 2012

NATIONAL ГЕОГРАФИК

**ЦЯЛАТА
ИСТИНА**

КАЛОЯН И БАЛДУИН

СБЛЬСЪК НА ТИТАНИ

Тунелите под ивицата Газа • Шамани и духове
Метанът и шистовият бум

ISSN 1312-6571

5

9 771312 657220

Това е откъс от списанието.

**Цялото списание може да намерите в
Библио.бг**

www.biblio.bg

СТАТИИ

26 Калоян и Балдуин

Драматичните събития на Балканите и Европа от началото на XIII в. открояват две силни, противоречиви личности, срещнали се в съдбовен сблъсък край Огрин през 1205 година.

Текст: *Калин Йорданов и Никола Ляпчев*

42 Тунелите на Газа

Контрабандните подземни проходи са смъртоносен капан и символ на мечтите на 1,6 милиона обсадени жители на Газа.

Текст: *Джеймс Верини*
Снимки: *Паоло Пелегрин*

70 Добър газ, лош газ

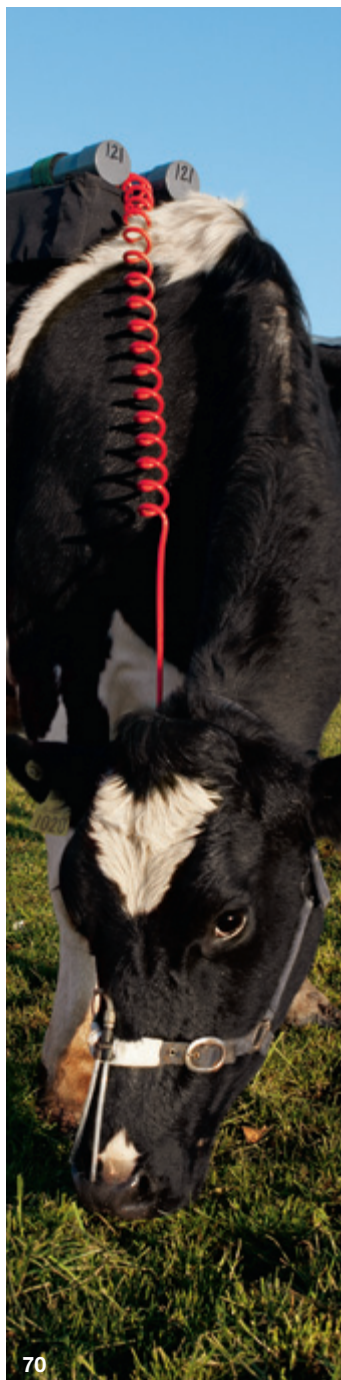
С бума на производството на природен газ все повече метан излита в атмосферата. Дали това е горивото на бъдещето, или пък е климатична бомба?

Текст: *Мариан Лавел*
Снимки: *Марк Тийсън*

90 Завръщането на шаманите

Духовните лечители съживяват старите традиции в Сибир, Централна Азия и Монголия.

Текст: *Дейвид Стърн*
Снимки: *Каролин Дрейк*

РУБРИКИ

NG България
Писма

ОБРАЗИ

Вашата снимка

ГЛОБУС

- Култура на пуканките
- Пластична хирургия
- Труден преход за ягуарите
- Гените на домата
- Дървени небостъргачи
- Паяци пред пенсия
- Най-горещата година
- Нов живот за хотелските сапуни

www.nationalgeographic.bg
Преглед на годината
Ретро

КОРИЦА

На 14.04.1205 г. край Огрин войските на цар Калоян нанасят съкрушително поражение на рицарите от Четвъртия кръстоносен поход, предвождани от граф Балдуин. Заобиколен от бароните си, падащи един след друг в опит да защитят своя сюзерен, императорът (с корона върху шлема) е на крачка от поражението и пленничеството.

Художник: *Петър Станимиров*

БУРНИТЕ СЪБИТИЯ НА БАЛКАНИТЕ
И ЕВРОПА В НАЧАЛОТО НА
XIII В. ОТКРОВАТ ДВЕ СИЛНИ,
ПРОТИВОРЕЧИВИ ЛИЧНОСТИ

КАЛОЯН И БАЛДУИН

КРАЯТ НА ИМПЕРАТОРА

Последните мигове от битката при Агрианопол (1205 г.) – Балдуин е заобиколен от бароните си, падащи един след друг под куманските стрели и българските мечове.

ИЛЮСТРАЦИЯ: ПЕТЪР СТАНИМИРОВ

Над смълчаното бойно поле край Адрианопол априлският залез осветява съдбоносната среща на двама мъже. Пред цар Калоян е коленичил плененият латински император Балдуин. Завършила е битка на владетели от двата края на християнския свят.

Дългата, кръвопролитна българо-латинска война ще приключи години по-късно при техните наследници. Полето край Адрианопол свързва съдбите на две могъщи и противоречиви личности, чиито пълнокръвни образи често остават зад маската на историческото клише.

Роденият през юли 1171 г. във Валансиен Балдуин – потомствен рицар и кръстоносец, първи император на Латинската империя, девети граф на Фландрия и шести на Ено с това име – е сред най-могъщите васали на френския крал. Хронистът Жилбер дьо Монс разкрива, че графът на Ено Балдуин V и съпругата му Маргьорит осигуряват блестящо бъдеще на първородния си син. Чрез своите родители той е свързан с много аристократични домове във Франция, Свещената Римска империя и Йерусалимското кралство. По линия на вуйчо си Филип д'Елзас Балдуин наследява графство Фландрия, известно със своите процъфтяващи градове.

Малко се знае за детството и юношеството на бъдещия латински император. Първите години от живота му преминават в двора на баща му Балдуин Храбри, където расте в суровия свят на рицарски турнири и сражения с могъщи съседи. Тържественото си посвящение в рицарство получава през 1189 г. от ръцете на бъдещия германски император Хайнрих VI. От този момент насетне изворите все по-често цитират младия Балдуин като водач на дипломатически ми-

сии и военни кампании. Така през 1194 г. в битката при Новил сюр Меейн, срещу силна коалиция на владетели от Свещената Римска империя, Балдуин проявява изключителна храброст и печели уважението на своите бъдещи васали. През 1195 г., след смъртта на родителите си, той получава властта над всички семейни владения.

ЗА РАЗЛИКА ОТ БАЛДУИН, произходът на Калоян е забулен в неизвестност. В средата на 80-те години на XII в., когато бъдещето на Византийската империя е заложено на карта, в Мизия една неизвестна дотогава фамилия се появява на историческата сцена, за да оглави освободителната борба на българите. За произхода на Асеневци родни и чужди историци отдавна водят дискусия. Едни хипотези извеждат потеклото на братята Теодор (Петър), Асен/Белгун (Йоан) и Йоаница (Калоян) от последните две династии, управлявали Първото българско царство, а други пък сочат кумански, влашки, руски или смесен етнически произход на фамилията.

Кои са първите Асеневци – наследници, пазители и продължители на старобългар-

ТЕКСТ: ДЖЕЙМС ВЕРИНИ
СНИМКИ: ПАОЛО ПЕЛЕГРИН

ТУНЕЛИТЕ НА ГАЗА

СА ЖИЗНЕНОВАЖНИ
ЗА ПОДЗЕМНАТА ИКОНОМИКА, НО СА И
СМЪРТОНОСЕН КАПАН. ЗА МНОГО ПАЛЕСТИНЦИ
ТЕ СА СИМВОЛ НА ИЗОБРЕТАТЕЛНОСТТА И НА
МЕЧТАТА ЗА СВОБОДНО ПРИДВИЖВАНЕ.

Работник излиза от един от стотиците контрабандни тунели, свързващи ивица Газа и Египет.

ОТКАКТО ЗАПОЧНАЛИ РАБОТА В ТАЙНИТЕ ТУНЕЛИ ПОД ИВИЦАТА ГАЗА, САМИР И БРАТ МУ ЮСЕФ ДОПУСКАЛИ, ЧЕ МОЖЕ ДА УМРАТ В ТЯХ.

Когато Юсеф наистина загинал в една студена нощ през 2011 г., краят му дошъл точно така, както си представяли – под смазваща градушка от пръст.

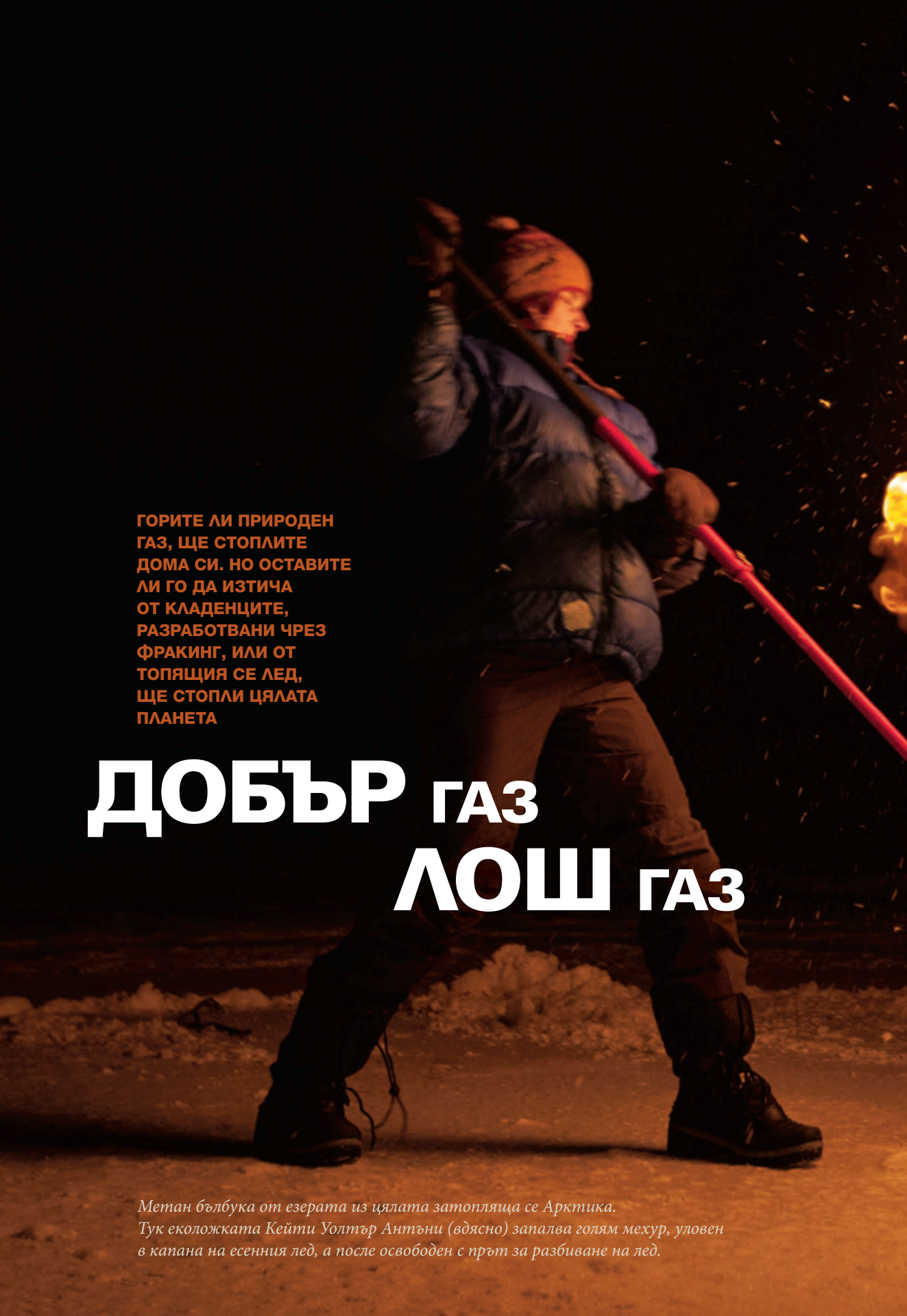
Било около 21 часа и братята били нощна смяна, заети с поддръжката на тунела, който, подобно на много други като него (между Газа и Синайския п-в в Египет се простират стотици такива), бил смъртоносно зле изкопан. На дълбочина близо 30 м под Рафа (най-южния град в Газа) Самир работел близо до изхода, докато Юсеф и двама негови колеги – Карим и Хамис – се намирали към средата на тунела. Опитвали се да подпрат стената с парче шперплат, за да я укрепят, когато тя започнала да се свлича. Карим издърпал Хамис назад, а Юсеф отскочил на другата страна. За миг градушката от пръст и камъни спряла и когато видял, че приятелите му са добре, Юсеф им извикал: *Алхамдулила!* (Слава на Аллах!)

После тунелът отново поддал и Юсеф изчезнал. Самир чул грохота по радиостанцията. Спуснал се навътре в тунела, отначало бегом, а когато проходът станал по-тесен

и нисък – пълзешком. Мъчел се да не припадне, тъй като въздухът бил пълен с прах. Било тъмно като в рог, когато най-сетне открил Карим и Хамис да копаят ожесточено с ръце. Самир също се впуснал да копае. Тунелът пак започнал да се срутва. Една колона от бетонни блокчета срязала ръката на Карим. „Не знаехме какво да правим. Чувствахме се безпомощни“ – каза ми Самир.

След три часа копаене открили крак в син анцуг. „Опитахме се да спрем Самир да не види Юсеф, но той отказа да се обърне“ – каза ми Хамис. С ридания и викове Самир започнал трескаво да разрива брат си от камъните. „Движех се като в несвясът“ – каза той. Гръдният кош на Юсеф бил отекал, а главата му била счупена и охлузена. От носа и устата му течала кръв. Извлекли го до изхода от страната на Газа, завързали отпуснатото му тяло за ремъците и работниците на повърхността го изтеглили. За Самир нямало място в колата, която откарала брат му до единствената болница в Рафа, затова той се засилил след нея на колело. „Знаех си, че брат ми е мъртъв“ – каза той.

Докато този материал се подготвяше за печат, конфликтът в Газа ескалира. Хамас и други групировки засилиха ракетния обстрел по Израел и израелските защитни сили насочиха атаки по въздух и вода към Газа, чиито цели са централата на Хамас, обекти с ракети и друго въоръжение, правителствени сгради и медийни центрове. Израел предприе и масирани бомбардировки на тунелите на контрабандистите в Рафа.

A person wearing a blue puffer jacket, dark pants, and a hat is using a long-handled tool to break ice. The scene is dark with a warm, orange glow from a light source on the right, creating a dramatic and cold atmosphere. Snow is visible on the ground and in the air.

ГОРИТЕ ЛИ ПРИРОДЕН
ГАЗ, ЩЕ СТОПЛИТЕ
ДОМА СИ. НО ОСТАВИТЕ
ЛИ ГО ДА ИЗТИЧА
ОТ КЛАДЕНЦИТЕ,
РАЗРАБОТВАНИ ЧРЕЗ
ФРАКИНГ, ИЛИ ОТ
ТОПЯЩИЯ СЕ ЛЕД,
ЩЕ СТОПЛИ ЦЯЛАТА
ПЛАНЕТА

ДОБЪР ГАЗ ЛОШ ГАЗ

*Метан бълбука от езерата из цялата затопляща се Арктика.
Тук еколожката Кейти Уолтър Антъни (вдясно) запалва голям мехур, уловен
в капана на есенния лед, а после освободен с прът за разбиване на лед.*

Гориво на бъдещето или климатична бомба? Буца подобен на лед метанов хидрат се топи на тайна температура и при налягане, равно на това при 0 м надморска височина, освобождавайки запалимия газ вътре. Веществото е стабилно само под морското дъно или под замръзвания подпочвен слой на Арктика, където има огромни залежи на метан.

ПОСЛЕДНИТЕ СЛЪНЧЕВИ ЛЪЧИ СЕ ПРОЦЕЖДАТ ПРЕЗ ЗАСНЕЖЕНИТЕ СМЪРЧОВЕ ПОКРАЙ ЕЗЕРОТО ГОЛДСТРИЙМ БЛИЗО ДО ФЕЪРБАНКС, АЛЯСКА.

Застанала върху замръзналото езеро, Кейти Уолтър Антъни е вперила поглед в черния лед и белите мехурчета в него. Малки и големи, в множество пластове, те се простират във всички посоки. Уолтър Антъни, еколожка в Университета на Аляска във Феърбанкс, хваща тежък прът за разбиване на лед. Един дипломант държи запалена клечка над един голям мехур. Уолтър Антъни забива пръта в него. Газът, излитащ от кухнята, се запалва с „пуф!“ и я стряска. „Моята работа е най-опасна – обикновено се запалвам“ – казва тя с усмивка.

Пламъците потвърждават, че мехурчетата съдържат метан – основната съставка на природния газ. Като ги брои и измерва, Уолтър Антъни се опитва да изчисли колко метан се отделя от милионите езерца, които понастоящем заемат почти една трета от района на Арктика. През последните десетилетия арктическата област се затопля много по-бързо от останалата част от планетата и с топенето на замръзвания подпочвен слой старите езера са се разраснали и са се образували нови. Метанът излиза на мехурчета от калните им дълбини по начин, който е трудно да се измери, докато първият прозрачен есенен лед не улови в моментна снимка емисиите от цялото езеро. Уолтър Антъни върви по този лед – в Аляска, Гренландия или Сибир. Някои езера, казва тя, имат „горещи точки“, където метанът бълбука толкова силно, че никога не се образува лед и там остават отворени дупки. „От една малка дупка могат да се отделят по 10–30 литра метан на ден и това продължава през цялата година – казва тя. – После човек осъзнава, че има стотици дупки като тази, в милиони езера.“

Изпускайки метан в атмосферата, езерата увеличават глобалното затопляне – ме-

МАЙСТОРИ

Те са шамани – избрани от духовете
да изцеляват телата, умовете и
душите – и броят им расте

НА ЕКСТАЗА

Текст: Дейвид Стърн

Снимки: Каролин Дрейк

*Млада шаманка възлива
мляко на духовете по време
на инициацията си край
монголската столица Улан Батор.*

Нергуи стоеше в средата на стаята, поклащаше се наляво-надясно и напяваше със затворени очи, стиснал сноп пъстри платнени ленти. Гласът му беше дрезгав, а мелодията монотонна като древна балада: „О, велико синьо небе, което си мое одеяло, ела при мен.“

Наргуи е *боо*, както монголците наричат мъжете шамани. Той вярва, че е посредник между видимия свят и скритото царство на духовете и боговете. Подобни мистични фигури възраждат старите традиции в цяла Монголия, Централна Азия и Сибир и срещат отзивчива публика за своите харизматични ритуали.

След медитацията и заклинанията Нергуи изпадна в транс – моментът, в който духът от невидимия свят свободно ще проникне в тялото му.

„О, дух мой, бих яздил десет монголски крави, за да те видя. Моля те, нека златната кукувица ме отведе до духа.“

Осмина се бяхме събрали около него, седнали на табуретки и пружинени легла, подредени покрай стените на едностайната дървена колиба на Нергуи. В средата на ноември температурата навън беше -12°C . Беше малко след обяд – „часът на коня“ според китайския зодиакален часовник. За Нергуи най-доброто време да тръгне на отвъдно пътуване е пладне.

„Небе на вълка, моля те, помогни ми. Дошъл е човек в нужда със смирено сърце. Велико небе, моля те, ела.“

Нергуи е мършав, невзрачен човечец с отегчен поглед. Беше брадясал и носеше

**Библио.бг - платформа за електронни
книги и списания**

Чети каквото обичаш!

www.biblio.bg

